

Formy świeckości

Autor tekstu: **Daniel Zbytek**

Najnowszy numer austriacko — amerykańskiego czasopisma „IWM Post” nr. 101, kwiecień — sierpień 2009 (Wydawnictwo Institut für die Wissenschaften von Menschen, Wiedeń, Austria oraz Institute for Human Sciences, Boston University) w dużym stopniu poświęcony jest omówieniu konferencji „Formy świeckości” (Modes of Secularism) omawiającej stan aktualny i przyszłe kierunki rozwoju ruchu humanistycznego w XXI wieku. W konferencji wzięło udział wielu wybitnych uczonych zajmujących się problematyką humanizmu, religii oraz socjologią ruchów masowych.

Konferencja dotyczyła dwóch głównych tematów, najistotniejszych dla roli świeckości w społeczeństwie. Pierwszy z nich dotyczył zagadnień teoretycznych. Teoria sekularyzacji, tak jak ją postrzegano dotychczas, wymaga istotnych zmian w coraz bardziej różnicującym się społeczeństwie; drugi temat przewodni dotyczył uwarunkowań politycznych współczesnych problemów stwarzanych przez nowe, masowe ruchy o charakterze religijnym.

Jeden z uczestników konferencji, Charles Taylor zwrócił uwagę, że zmiany, jakie zachodzą w społeczeństwach Zachodu zdezaktualizowały swoistą „obsesję religijną” osób świeckich. Ludzie mają obecnie do wyboru wiele opcji ideowych. Opcje „rozdziału państwa i religii” oraz „neutralności państwa” zgodnie z badaniami, przeprowadzonymi przez Panią Jocelyn Maclure z Laval University w Quebecu nie odnoszą się obecnie do jakichkolwiek istotnych problemów społecznych (Polska nie była w tym przypadku brana pod uwagę — dod. DSZ).

Amerykański filozof John Rawls podkreślił, że współczesna myśl intelektualna buduje wewnętrznie autonomiczne systemy poznawcze — dotyczy to zarówno ateizmu, różnych religii i systemów ideowych (jak np. New Age — ani religia, ani ateizm) — nie w antagonistycznym odniesieniu do innych wierzeń lub ich braku, ale niezależnie - nie jako negację innych, ale jako budowanie własnych instrumentów poznania.

Profesor Jean Bauberot z Ecole Pratique des Hautes Etudes w Paryżu przedstawił francuskie doświadczenia, gdzie termin „laicyzacja” odnosił się do rozdziału instytucji państwowych od religijnych, a termin świeckości miał podtekst judeo — chrześcijański, ale jako negacja wpływów instytucjonalnych Kościoła. Obecnie oba terminy uległy utożsamieniu, jako, że Kościół nie stanowi istotnego wyzwania ideowego dla rozwiniętych społeczeństw Zachodu, istotna jest natomiast laicyzacja polityki, eliminacja nieracjonalnych metod oddziaływania politycznego. Manipulowanie masami jest w dalszym ciągu główną metodą oddziaływania politycznego, a bardzo często stosowane są narzędzia wykorzystujące nieracjonalne lęki ludzi zagrożonych bezrobociem, brakiem poczucia bezpieczeństwa, obawami przed wrogimi obcymi, za których obecnie uważa się głównie imigrantów ekonomicznych.

Tariq Modood, dyrektor Ośrodka Badawczego Etniczności i Spraw Obywatelskich Uniwersytetu w Bristolu zaprezentował brytyjskie transkulturowe doświadczenia, dla których szczególnie znaczenie ma identyfikacja religijna społeczności muzułmańskich. Modood zaproponował ideę „włączającej świeckości” jako sposobu likwidacji podziałów społecznych i rewitalizacji „brytyjskości”, w której religia jest postrzegana jako określone dobro społeczne, a nie jako czynnik różnicujący.

Na bazie wyróżnienia sekularyzacji jako formy podlegającej społeczno — historycznej ewolucji od ideologii do nowoczesności, profesor socjologii i teologii Uniwersytetu w Bostonie, Peter L. Berger zwrócił uwagę, że doświadczenia zachodniej i środkowej Europy z świeckością są wyjątkowe w porównaniu do globalnych doświadczeń ludzkości. Poza Europą, sekularyzm jest tylko fenomenem dotyczącym elit, które w ten sposób identyfikują się z zachodnimi elitami ale nie dotyczą ich społeczeństw, całkowicie nie podlegających procesom sekularyzacji. Dotyczy ten fakt również Stanów Zjednoczonych, które Berger określa jako kraj „szwedzkiej elity i hinduskiej ludności”.

Sytuacja taka jest rezultatem „kryzysu autorytetów”, brak wiarygodnego przywództwa, umożliwiającym różnym organizacjom religijnym odejście od mistycznej, wirtualnej rzeczywistości religijnej w kierunku mobilizacji społecznej wykorzystującej np. hasła nacjonalistyczne lub poczucie głębokiej i niezawinionej krzywdy na skutek utraty społecznego statusu przez liczne grupy tradycyjnych społeczeństw poddane szybkim zmianom pochodzącym spoza ich kręgu kulturowego. Zróznicowane narzędzia politycznego oddziaływania powodują zanik tego, co Durkheim określał jako „wspólną świadomość”. W tej sytuacji reakcje społeczne na problemy, np. o charakterze moralnym (aborcja, wykluczenia homoseksualistów, zagraniczne interwencje wojskowe) są bardzo

zróznicowane — od ekumenicznych działań przeciwko kulturowym zagrożeniom aż po humanitarne wysiłki bazowane na przekonaniach religijnych.

Fundamentalizm jest też taką reakcją na kulturowe zagrożenia dla istniejącego ładu społecznego.

Profesor literatury francuskiej i filozofii Columbia University z Nowego Jorku, Souleyman Bachir Diagne przedstawił skutki zmiany paradygmatu politycznego myślenia w świecie muzułmańskim spowodowanym upadkiem Kalifatu Osmańskiego i powstania Republiki Tureckiej w 1923 roku. Mimo świeckości Republiki, w rzeczywistości upadek Kalifatu stworzył ruchy polityczne dążące do stworzenia islamskiej wspólnoty według mitycznych wzorów przypisywanych Mahometowi. Byli co prawda tacy myśliciele, jak Ali Abderrazig (1888 — 1966), który starał się udowodnić, że Prorok nigdy nie dążył do stworzenia państwa, uznając takie działania jako podmiot ludzkiego oddziaływania., co niewątpliwie stwarzałoby pole dla polityki sekularyzacyjnej. Diagne przytoczył słowa innego islamskiego myśliciela, Abdulla Ahmeda An Na'ima: „ Jako muzułmanin, ja potrzebuję świeckiego państwa, aby żyć w zgodzie z szarią, w zgodzie z moim własnym wewnętrznym przekonaniem i wolnym wyborem, a co jest jedynym ważnym i jedynie uprawnionym, sposobem bycia muzułmaninem.”

Problem akomodacji ludności islamskiej do nowoczesnego państwa świeckiego wymaga istotnego przewartościowania kulturowego, niezbędnego do włączenia ogromnych rzesz ludności świata do rozwoju ekonomicznego i postępu technologicznego — czyli cywilizacyjnego.

Daniel Zbytek

Były dyplomata, z zawodu ekonomista, absolwent SGH.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 08-10-2009)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6842) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6842>)

Contents Copyright © 2000-2009 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2009 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora.

Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl